

**KÂDİRİYYE TARİKATI HÂLİSİYYE ŞUBESİ MÜRŞİDLERİNDEN
ELAZIĞLI HACI ÖMER HÜDÂYÎ BABA (v. 1321/1905) HAYATI ESERLERİ
FİKİRLERİ**

İsa ÇELİK*

Mikail DURLU**

Öz

Hacı Ömer Hüdâyî Baba 1821-1905 yılları arasında yaşamıştır. Kâdirî tarikatı Hâlisiyye şubesinin meşâyihündandır. Tarikat âdab ve erkânını konu edinen bir "Dîvan"ı vardır. Eserinde Tasavvuf yoluna intisâb eden sâliklere kılavuzluk edecek konuları anlaşılabilir bir üslûbla kaleme almıştır. Aynı amaca yönelik bir "Risâle" ve bir de "Vasiyetnâme" yazan Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın bu üç eseri bir araya getirilerek "Dîvân-ı Hüdâyî" ismiyle basılmıştır. Uzlaştırıcı ve örnek kişiliğiyle öne çıkan bir Allah dostudur. Kadirî tarikatı Hâlisiyye şubesi bugün memleketimizin birçok ilinde, başta Irak olmak üzere Avrupa ve Amerika'da hayâtiyetini devâm ettirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ömer, Hüdâyî, Kâdiriyye, Hâlisiyye, Tasavvuf, Tarikat

SHEIKH HACI OMER HUDÂYÎ BABA

THE MURSHID OF KHALISIYYA BRANCH OF QADIRIYYA ORDER

(Date of death: 1321/1905)

Abstract

Hacı Ömer Hüdâyî Baba lived between 1821-1905. He is the sheikhs of the Khalisiyya Branch of Qadiriyya Order. He has a "Dîvan" being the subject of the

Atıf: Çelik, İsa., Durlu, Mikail (2018), " Kâdiriyye Tarikatı Hâlisiyye Şubesi Mürşidlerinden Elazığlı Hacı Ömer Hüdâyî Baba (V. 1321/1905) Hayati Eserleri Fikirleri", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (14), ss.89-124.

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Ana bilim Dalı, (isacelik@uni.edu.tr), orcid.org/0000-0003-0051-1807.

** MEB, İbni Sina İmam Hatip Ortaokulu, Okul Müdürü, (mikaildurlu@hotmail.com), orcid.org/0000-0003-0140-3373.

Tariqat's morals and dignitaries. In his work, he wrote with an understandable style the subjects that would guide the pilgrims who are dedicated to the path of Sufism. These three works of Hacı Ömer Hüdâyî Baba who wrote a "Risâle" and a "Vasiyetnâme" for the same purpose were put together and printed with the name "Dîvân-ı Hüdâyî". He was a friend of Allah, who stands out as a mediator and model person. Today, Khalisiyya Branch of Qadiriyya Order continues its presence in many cities of our country in Europe and America especially in Iraq.

Keywords: Omer, Hudâyî, Qadiriyya, Khalisiyya, Sufism, Tariqat

A. Giriş

Eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kâdiriyye tarîkatı Hâlisiyye şubesi mürşidlerindedir. Kâdiriyye tarîkatı, İslâm âleminde en yaygın tarîkatlardan biridir. Kurucusu olan Abdülkâdir-i Geylânî tasavvuf tarihinde pek az insana nasip olan bir şöhretin sahibidir. Hâlisiyye şubesinin kurucusu olan Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî ise meşhûr bir âlim, şâir ve mutasavvıftır. Lakabı Talebânî, mahlası ise Hâlis'tir. Kâdirî tarîkatının esmâ-i seb'a ile icrâ edilen seyr-ü sülûk usûlünü kelime-i tevhid ve lafzâ-i celâl'e hasır ettiği bilinmektedir.¹ Abdurrahmân Hâlis Talebânî Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere üç dilde şiir yazmıştır. Abdurrahmân Hâlis Talebânî'nin Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşan bir "Dîvân"ı, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Mesnevî'sinden on sekiz beytin Farsça olarak nazmen şerhinden ibâret olan "Kitabü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf" isimli mesnevî şerhi ve Abdülkâdir Geylânî'nin menkıbelerini içine alan Şeyh Nur Ali Bahş tarafından yazılan "Behcetü'l-Esrâr Tercümesi" adlı eserleri mevcuttur.

B. Hayatı ve Eserleri

¹ Vicdanî, Muhammed Sadık, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye: Tarîkatler ve Silsileleri, Melâmîyye, Kâdiriyye, Halvetiyye, Sûfî ve Tasavvuf*, (haz. İrfan Gündüz, İstanbul 1995, Enderun Kitabevi, s.136; Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, 2.bs., 1983, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri. XVIII/391; Çelik, İsa, *Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesinin Kurucusu Şeyh Abdurrahman Hâlis Kerkûkî*, 2008, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, s.3)

1. Hayatı

1.1. Doğumu, Ailesi, Çocukluğu, Gençliği

Eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Ömer Hüdâyî Baba 1237/18212 yılında, Elazığ'ın "Mürü" (yeni adı Yünlüce) köyünde dünyaya geldi.³ Babası "Kaymakamzâde" lakabıyla anılan İbrâhim Bey köyün ileri gelenlerinden birisiydi. Nesilleri Hz. Hüseyin vasıtasıyla Fahr-i Kâinât Efendimiz (s.a.v)'e ulaşmaktadır. İlim tahsilini Harput'un meşhûr âlimlerinden ikmâl etti.⁴

Orta boylu güçlü vücûdu ve at binme konusundaki mahâreti ile temâyüz eden Ömer Hüdâyî Baba Erzurum'da asker ocağında görevli iken⁵ 1258/1842 yılında Erzincan'da o zamanlar bir askerî teşkilat olan "Kırk Serdârlar"ın başına komutan olarak görevlendirildi.⁶ Bu vesîle ile Erzincan'da irşâd faaliyetlerini yürüten "Terzi Baba" nâmıyla meşhûr Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin hulefâsından Muhammed Hayyât Vehbî Hazretleriyle tanıştı. Fırsat buldukça sohbetlerine katılırdı.

Çocukluğundan itibâren Kur'ân-ı Kerim, Delâil-i Şerif ve çeşitli duâ ve zikirleri okumaya iştiyâklı idiler. Bu hal üzere kendini ibâdet ve tâate adayan Ömer Hüdâyî Baba daha genç yaşlarda iken kendisini müthiş bir cezbe-i ilahînin içerisinde bularak aşk-ı manevînin ateşiyle yanmaya başlamıştır. Onu tanıyanlar sürekli gözlerinin nemli olduğunu, gece gündüz dâimî zikir hâlinde bulunduğunu nakletmişlerdir. Çocukluk dönemlerinde Kur'ân-ı Kerîm'i hatmetmiş, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)

² Doğum tarihi hakkında kaynaklar farklı tarihler ileri sürmüşlerdir. Bazıları 1840-1845 arası derken, bazıları da 1811, 1821, 1827 gibi farklı tarihleri işaret etmektedirler. Ömer Hüdâyî Baba'nın halifeleri arasında yer alan Muharrem Hilmi Efendi'nin de aralarında bulunduğu çoğunluk onun doğum tarihini 1237/1821 olarak vermektedir. Kanaatimizce Muharrem Hilmi Efendi'nin Şeyh Hazretlerinin yakın hizmetinde bulunması sebebiyle onun verdiği tarih daha isâbetli olsa gerektir.

⁴ Hilmi, Muharrem, *Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Özgeçmişi, Menkıbeleri ve Tarikat Yöntemi*, ts. vr. 1 (çev.: Süleyman Ateş: *Ömer Hüdâyî Baba Divânı*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 2007, s.75); Aydoğmuş, Günerkan. *Harput Kültüründe Din Alimleri*, Eleskav Yayınları, Çağ Ofset Matbaacılık. Elazığ 1998, s.203. Muharrem Hilmi Efendi Divân'da Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın babası İbrahim Beyin lakabını "Kaymazzâde" olarak yazmıştır.

⁵ Aydoğmuş, *Harput Kültüründe Din Alimleri*, s.205; Albayrak, Mehmet, *Halisa ve Seçkinleri*, Basılmamış Kitap, s.13.

⁶ Hilmi, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 1; Ateş, Süleyman, *Ömer Hüdâyî Baba Divanı*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 2007, s.75. Albayrak, *Halisa ve Seçkinleri*, s.13.

ve sâlihlerden rivayet edilen duâ ve zikirleri yapmaya ve *Delâil-i Şerîf* okumaya devam etmekteydi. Ömer Hüdâyî Baba'nın tasavvuf yoluna intisâb etmemiş olmasına rağmen, gencecik yaşında gerçek bir derviş gibi yaşam sürdüğü kaydedilmektedir. Bu durumu görevini Allâh için en güzel şekliyle îfâ edip emrindeki askerlere hoşça muâmelede bulunmasından, onları rahat yataklarda yatırırken kendisi çakıl taşlarında yatarak nefesine rahat yüzü göstermemesinden anlamak mümkündür. Cenâb-ı Hakk'a (c.c.) sık sık şöyle duâ ve niyâzda bulunması onun manevî derecesinin ne kadar yüce olduğunu göstermektedir: *"Ey Yüce Rabbim! Senin merhâmetin sonsuz bir deryâdır. Şu yatan kullarının hüznü ve kederlerini bertaraf eyle. Onların hüznü ve kederlerini ben mücrîm kuluna kerem kıl... Ey Âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım! Onları ve cümle kullarını cevr-ü cefâdan uzak eyle. Kullarına her iki dünyânın iyiliklerini ve güzelliklerini lütûf ve ihsân eyle. İki cihânda zevk-ü safâlar içinde yaşamalarını nasîb eyle."*⁷

Ömer Hüdâyî Baba'nın Ahmet Cemâlî (Visâlî) isminde bir oğlu, Meymene, Saadet, Hafıza isminde üç kızı dünyâyâ gelmiştir. Oğlu Ahmed Cemâlî Efendinin genç yaşta velîler zümresine dâhil olduğu rivayet edilmiştir.⁸

⁷ Ayten, Yunus, *Hacı Muhammed Baba Kürkî, Sahâbeden Günümüze Allâh Dostları*, Şûle Yayınları., İstanbul 1996, s.269; Albayrak, *Halisa ve Seçkinleri*, s.13.

⁸ Ahmet Cemâlî Efendi 22 Şubat 1309 (1893/1894) tarihinde genç yaşta dâr-ı bekâyâ göç etmiş, bütün sevenlerini hüznü gark eylemiştir. Ömer Hüdâyî Baba onun cenâzesine başta Abdülkâdir Geylânî Hazretleri olmak üzere birçok büyük evliyâullâhın katıldığı şu musralarıyla ifâde etmektedir:

*Kibâr-ı evliyâullah Hem aktâb-ı ricâlullâh
Kamû merdân-ı ehlullâh Şerâfetle nüzûl etti
Tecellî-i bâğ-ı sultânî Pîr-i kandîl-i nûrânî
Abdülkâdir-i Geylânî Saâdetle nüzûl etti
Ahmed bu fenâdan geçti Şerâb-ı vuslatı içti
Bu mihnet-hânedan göçtü Kamû ervâhı şâd etti
Fenâdan azmedip Ahmet Dedi Yâ Vâhid-u Samed
İhvânıma eyle meded Deyip Hakk'a niyâz etti
Tecellî kapısı küşâd Olup durmaz gider Ahmed
Şikest oldu nice bin kâd Bu ahvâle keder etti
Peder mâder-ü ihvânı Kamû ahhâb-u yârânı
Ettiler âh-u efgânu Semâya dek suûd etti
Yanıma gelen ihvâna Fâtîha okuyan câna
Cemî-i ehl-i îmâna Selâmetle duâ etti
Reh-i vuslât göründü çün Gitti dünyâdan meh-cebîn*

1.2. Tasavvufa İntisabı

Ömer Hüdâyî Baba'nın askerlik görevi gördüğü bir rüyâ netîcesinde son bulmuştur. Bir gece rüyasında üç zât kendisine görünerek zahirî hizmetlerinin sona erdiğini, manevî hizmetlerle görevlendirildiğini, tasavvuf yolunda ilâhî feyizlere nâil olacağını ve aynı zamanda bu yolda nice Allâh âşıklarına kılavuzluk edeceğini, böylece sahip olduğu feyzinin dünyâyâ yayılacağını müjdeleyerek kaybolurlar. Gördüğü bu rüyânın etkisiyle kâmil bir mürşid aramaya başlayan Ömer Hüdâyî Baba askerlik görevinden istifâ ederek Erzincan'da bulunan Terzi Baba'nın yanına gelir. Kendisine rüyâsını anlattığında kısa bir süre murâkabeye dalan Terzi Baba: *“Senin nasîbin Arapkir'de halîfemiz Ömer Nûrânî'ye verilmiştir. Feyzini ondan alacaksın”* buyurarak ilk intisâbını yapmak üzere Arapkir'e yönlendirmiştir. Bunun üzerine derhal yola düşen Ömer Hüdâyî Baba Arapkir'e gidip Ömer

Gâibden geldi mürğ-i tîn Târîhini beyân etti. (1309

Ömer Hüdâyî Baba oğlunun genç yaşta vefâtı üzerine büyük bir hüzne gark olmuş ve şu mısraları kaleme almıştır:

*Benim baht-ı siyâhımdan çerâğım yanmadı geçti
Bu cevri ile sitemden hiç felek utanmadı geçti
Aradım burc-i eflâki tecellimden uyur kevekb
Meğer taksîmde böyle ahterim uyanmadı geçti
Ezelden çün kader olmuş tağayyur eylemez aslâ
Anun çün dâr-ı mihnette beni Yâr anmadı geçti
Yüzüm gülmedi hiçbir gün bu mihnet-hânedeyvâh
Eridi gitti ömrüm hicrâne dayanmadı geçti
Ya ne dersin bu nefsin hevâsına hiç nihayet yok
Bu kadar cevri-ü sitemden hâlâ usanmadı geçti
Nice türlü taamlar ekl-ü şerbetleri içti
Sinnim yetmişe yetişti bu zevke kanmadı geçti
Hüdâyî râğbet etme bu cihânın iş-u nûşuna
Nice bin kahramânı gömdü âdem sanmadı geçti
Tecellimden midir nedir çerâğım yanmadı söndü
Âfitâb-ı cihân hüznüyle simsiyâha büründü
Karalar giydi hep eşbâh ile ervâh hakîkatte
Melekler âsumânda efgân ile çarh edip döndü
Münevver ahterim cevri-ü melekte ser-nigûn oldu
Şeb-i zulmet ihâta eyledi kapkara göründü
Hüdâyî eyledi bir âh ki göçtü dünyâdan Ahmed
Bu firkat ateşiyle cümle ihvân yandı döndü*

Nûrânî Efendiye intisâb etmiştir. Ömer Nûrânî Efendi'den ilk virdlerini ve yolun âdâb ve erkânını öğrenen Ömer Hüdâyî Baba şeyhinin isteği üzerine tekrar Elazığ'a dönmüştür.⁹

İki yıl kadar halvete çekilen Ömer Hüdâyî Baba tenhâlarda şeyhinden aldığı vird ve ezkâr ile meşgul olur. Daha sonra seyâhat etme kararı alır. Anadolu ve civârındaki ülkeleri dolaşıp birçok mutasavvıf ile tanışma ve feyz teâtisinde bulunma fırsatını elde eder. Seyâhat esnâsında kendisinde harikulade haller zuhûr etmeye başladığından yolculuğunu yarıda keserek tıpkı Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin yaptığı gibi yedi yıl sahrâlarda ve dağlarda riyâzât ve mücâhede ile meşgul olur, çeşitli otlar ve bitkilerle beslenir. Yedi yıl süren bu mücadeleler sonucunda Hızır (a.s.) ile görüşüp Hz. Hızır'ın ağzına üflemesi vesilesiyle kalbine ilm-i ledünnî ilkâ olduğu kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰

Yedi yıllık bu manevî arınma ve donanma safhasından sonra tekrar memleketine dönen Ömer Hüdâyî Baba şeyhine duyduğu manevî muhabbetin tesiriyle her hafta Arapkir'e gitmeyi ve şeyhinin sohbetlerine iştirak etmeyi adet edinmişti. Yine bu ziyaretlerden birisinde, o devirde ev hanımları için çok kıymetli olan bir batman pamuğu sırtına yüklenerek şeyhinin evinin yolunu tutar. Ömer Nûrânî Efendi zengin bir âilenin ferdi olmasına rağmen servetini Hak yolunda ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için geçimini güçlkle sağlayabilmekteydi. Bu sebeple yine kendisi gibi zengin ve asil bir aileden gelen hanımı Rukiyye hanım sık sık kendisine çıkışarak bir takım dünyevî isteklerde bulunurdu. Hikmet-i İlâhî olsa gerek Ömer Hüdâyî Baba sırtında bir batman pamukla gelirken, tam da o sırada Rukiyye hanım Ömer Nûrânî Efendiden âcilen bir batman pamuk getirmesini, aksi halde eve hiçbir sûrette misafir kabul etmeyeceğini söyleyerek sıkıştırıp durmaktadır. Büyük bir metânet içerisinde hanımının sıkıştırmasına sabreden Ömer Nûrânî Efendi evin avlusuna çıkınca kış günü yalın ayak, kolları sıvazlanmış bir halde sırtında da bir batman pamukla Ömer Hüdâyî Efendi'yi görür büyük bir memnûniyet içinde: "Yâ Ömer sen Hızır mısın ki bana yetiştin!" diyerek nazâr-ı ilâhî

⁹ Ayten, *Hacı Muhammed Baba Kürkî* SGAD, s.269; Aydoğmuş, *Harput Kültüründe Din Alimleri*, s.204; Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 2; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Divânı*, s.75.

¹⁰ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, s.4; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Divânı*, s.77.

ile mürîdine nazâr eder. Bu durum üzerine Ömer Hüdâyî Baba kendinden geçerek yere düşüverir. Ömer Hüdâyî Babanın müritlerine anlattıklarına göre kendisi o baygınlık halinde iken yüz yirmi dört bin peygamberle görüşerek, birçok ilâhî tecellilere nail olmuştur¹¹

Daha sonra kendine gelen Ömer Hüdâyî Baba şeyhi tarafından hilafet göreviyle taltîf edilip tekrar memleketi Elazığ'a gönderilir. Bunun üzerine Elazığ'ın Kövenk köyüne gelen Ömer Hüdâyî Baba orada bir ev ve yanına bir tekke inşa ettirerek irşâd görevine başlamıştır. Her ne kadar hilâfet hırkasını giyip irşâda ehliyet kazanmış olsa da Ömer Hüdâyî Efendi bütün tasavvuf erbabında olduğu gibi şeyhi Arapkirli Ömer Efendi'ye olan bağlılığında en ufak bir değişiklik göstermemiştir. Kendisini tanıyanlar onun bütün bu manevî hal ve mertebesine rağmen tam bir mahviyyet hâli üzere bulunduğunu müşahede ederlerdi. Ziyaretine gelenler onu hep şeyhinin memleketi olan Arapkir'e müteveccih diz üstü oturur halde bulurlardı. Ayrıca her fırsatta şeyhini ziyaret ederek duâsını ve himmetini talep etmekten hali olmazdı.¹²

Kısa zamanda manevî şöhreti etrafa yayılan Ömer Hüdâyî Efendi'nin doksan bin civârında mürîdânının olduğu, tekkesinin her gün kendisini ziyarete gelenlerle dolup taşıdığı rivâyet edilmektedir. Tekkesinin sergisi keçeden olup gayet temiz tutulurdu. Kendisi bir minder üzerinde oturur yastıklara yaslanmazdı. Her gün dergâhında ziyaretçileri bulunan Ömer Hüdâyî Efendi dergâhına iki yüz-üç yüz kişiye yakın misafir geldiğinde dahî onların kahvelerinin hazırlanmasına bizzât yardım eder ve yine ikramına da bizzât iştirak ederdi. Tekkelerinde sürekli sofraya hazır bulundurulur ve herkes bu Halil İbrahim Sofrası'ndan nasiplenirdi. Tekke gece kalmak isteyenlere de hizmet eder, her gece 30-40 kadar kişi burada gecelerdi. Hacı Ömer Hüdâyî Baba gece dergâhta mürîdleriyle berâber kalır, onlar uyurken kendisi geceyi ikame ederlerdi. Genellikle sabah namazlarını câmide, diğer vakit namazlarını ise dergâhta eda ederlerdi.¹³

¹¹ Aydoğmuş, *Harput Kültüründe Din Alimleri*, s.205; Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 5; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 78-79.

¹² Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 7; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 80-81.

¹³ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 8; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 82-83.

1.3. Dede Osman Avnî Baba İle Tanışması

Hacı Ömer Hüdâyî Baba yine bir gün şeyhi Ömer Nûrânî Efendî'yi ziyâret etmek için Arapgir'e gitti. Bu kez şeyhini mahzûn bir halde bulan Ömer Hüdâyî Baba ziyâreti bittiğinde vedalaşırken hiç beklemediği bir tavırla şeyhinden şu cümleleri işitti: *"Evlâdım Ömer, artık benim sana yapabileceğim bir şey yoktur. Ben, seni getirebileceğim yere kadar getirdim. Senin her şeyin tamam, bir tek feyzin eksik. Buradan öteye seni ancak Dede Efendi götürür. Var git, nasibini Urfa'da ara. Yüce Allâh (c.c.) dostun, Hızır (a.s.) yoldaşın olsun."* Böylece onun Kâdiriyye Tarîkatı hulefâsından Dede Osman Avnî Baba Urfevî'ye gitmesi gerektiğini, manevî tahsîlinin geri kalan kısmının onun tarafından ikmâl edileceğini işaret etti. Bu emre istinâden derhal Urfa'ya giden Hacı Ömer Hüdâyî Baba, Dede Osman Avnî Baba'yı aramaya koyuldu. Urfa sokaklarında gezerken bir evden zikir sesleri duydu. Müsaade alarak içeriye girdiğinde Kâdirî Devrânı icrâ ettiklerini gördü. Gözleri âmâ bir zâtın devrânı yönettiğini gördü. Zikrullah bitene kadar kenardan kendilerini izledi. Zikir sonrasında gözleri âmâ olan zât misâfirimiz ileri gelsin diyerek kendisini yanına aldı. Çeşitli sorular sorarak kendisini bir manâda imtihana tabi tuttu. Bu durum biraz Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın hoşuna gitmese de sorulara gerekli cevapları verdi. Daha sonra gözleri âmâ olan zât kendisine; *"Senin her şeyin tamam. Bir tek şeyin eksik."* dediğinde Hacı Ömer Hüdâyî Baba, *"Nedir o eksik olan diye sorar."* *"Senin bir tek feyzin eksik."* deyince Hacı Ömer Hüdâyî Baba gözleri âmâ olan zâtın Dede Osman Avnî Baba olduğunu anlar ve *"Onu da siz verin Efendim"* diyerek ellerine kapanır. Kısa sürede hilâfet görevi icâzetiyle taltif edilen ve şeyhinin makâmı olan "Kurbiyyetü'l-Kübrâ" makâmına verâset alan¹⁴ Hacı Ömer Hüdâyî Baba şeyhinin vefâtına kadar kendisine hizmet eder. Böylece Erzincan'da başlayan seyr-ü sülûkü Urfa'da Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesi mürşidi Dede Osman Avnî Baba'nın manevî

¹⁴ Tanrikulu, *Altın Silsile*, s.326.

terbiyesiyle son bulur. Bundan böyle Hacı Ömer Hüdâyî Baba artık bir Kâdiriyye mürşidi olarak ömrünün sonuna kadar irşâd vazîfesiyle meşgul olur.¹⁵

1.4. Manevî Şahsiyeti

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın mürşid-i kâmil oluşu her hâlinde müşâhede olunuyordu. Tarîkatına intisâblı olsun veya olmasın bütün insanlarla ünsiyet etmekte son derece başarılı ve onların sorunlarını çözmekte pek mâhir idi. Kendisine mürâcaat eden herkes zahirî veya bâtinî müşkillerini hallederek huzûrundan ayrılırlardı.¹⁶

Sohbeti insanları cezbedici ve dinleyenlerin dünyâ ile alakalarını keser mahiyette idi. Meclisine gelenler âdetâ balığın suda rahat ettiği gibi huzûr bulurlardı. Tasavvufî düşüncede bu özellik mürşid-i kâmillerin özellikleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca Muhammedî bir özellik olarak kendisiyle konuşan insanların seviyelerine göre onlara hitap eder ve onları cezbetmesini iyi bilirlerdi. Muharrem Hilmî Efendi onun manevî nazarına mazhâr olan kişinin bir daha dünyâyâ meyiletmeyip dâimî bir huzûra kavuştuğunu söylemektedir. Hakk'a teslîm olmada ve Hakk'tan gayriyi görmeme gibi hallerde zamânın yegâne insân-ı kâmilî olduğunu vurgulayarak Hak Teâlâ (c.c.)'nın sıfatlarıyla sıfatlandığını dile getirmektedir. Ayrıca manevî şöhretinin çok yaygın hale geldiğini, doksan bin civârında mürîdânının olduğunu ifâde etmektedir.¹⁷

¹⁵ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 10-11; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 84-85.

¹⁶ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 8; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 82.

¹⁷ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 9; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 83-85. Muharrem Hilmi Efendi Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın her hangi bir köy veya kente ziyârete gittiklerindeki manzarayı şöyle tasvîr etmektedir: "Evvelâ Mürşid-i A'zam, Ulu Pîr Efendimiz Hazretleri gayet güzel bir ata biner, sağ ve solunda iki adet sancaktar ellerinde sancak taşırlardı. Bunların önünde yirmiden fazla mazhar çalan görevliler, iki tâne çarpâne ve bunların önünde de yirmiden fazla teberdâr (baltacı) bulunurdu. Onlarında önünde "Bâtin teberi" denen şeyh efendinin verdiği namlusu bir buçuk metre uzunluğundaki teberi taşıyan bir kişi aynı tâc ve kıyâfeti giyen görevliler birlikte yürürlerdi. Şeyh Hazretlerinin arkasında, sağ ve sol tarafta iki halîfesi, bunların arkasında da iki bini aşkın mürîdi, hepsinin başında yeşil sarıklı tek düze sivri külâh, üstlerine de yeşil hırka giymiş olarak düzenli yürüyüşle giderlerdi. Dört yandan koşup gelen iki üç bin ziyaretçi de bunlara katılarak yürüyüşe katılırlardı. Düzenli biçimde çalınan mahzarların, çarpânelerin eşlik ettiği büyük bir kalabalık, sanki tek sesmiş gibi "Hay Hay, Hay Allah" diye zikrederek gitmek istedikleri yere varırlardı. Yolda ziyaret edenler Şeyh Hazretlerinin elini, eteğini öperek teberrük ederlerdi. Bu büyük manevî topluluk ile yapılan zikirlerde o kadar aşk ve şevk hâsıl olurdu ki kimi vecde

1.5. Tarikat Silsilesi

Hacı Ömer Hüdâyî Babanın yer aldığı Kâdiriyye Tarikatı silsilesi şöyledir:

1. Seyyid-i Kâinât Hazret-i Muhammed Mustafâ (s.a.v)
(v.10/632)
2. Alî b. Ebî Tâlib (kv) (v.40/661)
3. Hasan el-Basrî (ra) (20-106 veya 110/640-724 veya 728)
4. Habîb el-Acemî (v.119/737)
5. Dâvûd et-Tâî (v.162 veya 165/ 778 veya 781)
6. Ma'rûf el-Kerhî (v.200-815)
7. Serî es-Sakatî (160-251/776-865)
8. Cüneyd el-Bağdâdî (v.297/909)
9. Şeyh Ebû Bekir eş-Şiblî (247-334/861-945)
10. İzzeddin Abdülaziz b. Hâris et-Temîmî (v.371/983)
11. Ebu'l-Fazl Abdulvâhid b. Abdilazîz et-Temîmî (v.425/1033)
12. Ebu'l-Ferec Abdurrahmân et-Tarsûsî (v.447/1055)
13. Ebu'l-Hasan Alî el-Hakkârî (406-486/1015-1093)
14. el-Kâdî Ebu Sa'd el-Mubarek el-Mahzûmî (v.513/1119)
15. Muhyiddîn Abdülkâdir Geylânî (v.561/1166)¹⁸

gelip yanık bir ses ile na' t okur, kimi aşkıdan ağlar, kimi de "Âh" edip yüreğini dağlardı. Bu esnâda ara sıra bir nispet kokusu yayılırdı. Bazen sanki bir Rahmân yeli, bir Subhân tecellîsi oluşur, herkesi sarhoş ederek akılsız bırakırdı. Özetle o kadar zevkli durumlar olurdu ki gökteki meleklerin bile imrenerek zikre katıldıklarını bazı keşfi açık kimseler görürlerdi." (Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 10; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 91.)

¹⁸ Vicdanî, Muhammed Sadık, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye: Tarikatler ve Silsileleri, Melâmiyye, Kâdiriyye, Halvetiyye, Süfî ve Tasavvuf*, (haz. İrfan Gündüz, İstanbul 1995, Enderun Kitabevi, s.12); Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 6.bs., İstanbul 2001, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı

Hâlisiyye şubesinin Abdülkâdir Geylânî'den kol pîri Ziyâeddîn Abdurrahmân et-Talebânî (k.s)'ye kadar silsilesi şu şekildedir:

1. Pîr-i Tarîkat Abdülkâdir Geylânî (k.s)
2. Cemâlî'l-İrak eş-Şeyh es-Seyyîd Abdurrezzâk (k.s)
3. eş-Şeyh Osman el-Geylânî (k.s)
4. eş-Şeyh Yahya el-Basrî (k.s)
5. eş-Şeyh Nûreddin eş-Şâmî (k.s) (1320/1390)
6. eş-Şeyh Abdurrahmân el-Hasenî (k.s) (1360/1430)
7. eş-Şeyh Burhaneddin ez-Zencerî (k.s)
8. eş-Şeyh Seyyid Muhammed Ma'sum el-Medenî (k.s)
9. eş-Şeyh Seyyid Abdurrezzak el-Hamevî (k.s)
10. eş-Şeyh Seyyid Muhammed Hüseyinî'l-Ezmirânî (k.s)
11. eş-Şeyh Ahmed el-Hindî el-Lâhorî (?/h.1160) (k.s)
12. eş-Şeyh Mahmud ez-Zengenî Talebânî (k.s)
13. eş-Şeyh Ahmet et-Talebânî el-Kerkûkî (k.s)
14. eş-Şeyh Sahibu't-Tarîkat Ziyâuddin Abdurrahmân Hâlis et-Talebânî (k.s)¹⁹ Hâlisiyyenin kurucusu olan kol pîri Abdurrahmân Halis-i Talebânî'den sonra silsile biri Şeyh Abdülkâdir Kâmil diğeri Şeyh Aliyyü'l-Bağdâdî olmak üzere iki koldan Dede Osman Avnî Baba'ya ulaşır ve ondan sonra şu şekilde devam eder:
 1. eş-Şeyh Dede Osman Avnî Baba Urfevî (ks)
 2. eş-Şeyh Hacı Ömer Hûdâî Baba Küvengî

Yayınları, s.438.

¹⁹ Vassâf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, (Osmanlıca'dan çev. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Seha Neşriyat, İstanbul, 1990, 129-130); Vicdânî, s. 56-57; Ayten, *Hacı Muhammed Baba Küürkî* SGAD, s.131-132.

3. eş-Şeyh Hacı Muhammed Baba Kûrkî

4. eş-Şeyh Mustafâ Hayri Baba Malatyavî

Burada Hacı Ömer Hüdâyî Babanın silsilesinde yer aldığı Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesinin hangi zâtlar tarafından günümüzde devam ettirildiğini ortaya koymak açısından Hayri Baba Hazretlerinin bilinen halîfelerinin isimlerini zikretmeyi uygun gördük:

- 1- eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Mustafa Hayri Malatyevî (Oğlu)
- 2- Hayrî'n-Nisâ Hadîcetü's-Suğrâ
- 3- eş-Şeyh Mustafa Sivâsî
- 4- eş-Şeyh Kerem Ercişî
- 5- eş-Şeyh Niyâzî Malatyevî
- 6- eş-Şeyh Mustafa Karsî
- 7- eş-Şeyh Muhammed Sâlim Kemâlî
- 8- Fâtıma Ankaravî
- 9- eş-Şeyh Abdullah Trabzonî
- 10- eş-Şeyh es-Seyyid Mustafa Yaşar Göletdervî
- 11- Eş-Şeyh Enver Karakaş

Bunlardan dört tanesi şube sahibidir:

- 1- Yaşâriyye (eş-Şeyh es-Seyyid Mustafa Yaşar Göletdervî)
- 2- Keremiyye (eş-Şeyh Kerem Ercişî)
- 3- Niyâziyye (eş-Şeyh Niyâzî Malatyevî)
- 4- Sâlimiyye (eş-Şeyh Muhammed Sâlim Kemâlî)²⁰

1.6. Kılık Kıyafeti

Ömer Hüdâyî Baba başına keçeden sivri bir külah giyer, üzerine yeşil sarık sarardı. Mürîdleri de aynı giyim tarzını taklit ederek şeyhlerini temsîle çalışırlardı.

²⁰ Hayri Baba Hazretleri, *İcâzetnâme*, s. 13.

Bazen başına Kâdirî sikkesi takardı. Bu sikkeyi Hoğu köyünden mürîdesi olan Hacı hanımın Abdestli olarak kible yönünde olan şeyhinin makamına müteveccih oturarak her iğne batırmaya bir Fatiha üç ihlâs okumak sûretiyle ancak bir yıla tamamladığı kaynaklarda yer almıştır.²¹

1.7. Vefâtı

Ömer Hüdâyî Baba Elazığın merkez köylerinden olan Kövenk Köyü'nde yaptırılan türbesinde medfûndur. Türbesinde kendisiyle birlikte bâzı halîfe ve mürîdlerinin de kabirleri bulunmaktadır. Kabr-i şerîflerine Zeki isimli muhibbi tarafından aşağıdaki şiir kaleme alınmıştır:

*Âh mine'l-mevt
Budur kabr-i münîri ol Cenâb-ı Hazreti Şeyhin
Hakikat ilmîne vâkıf şehîr-i Pîr Ömer Baba
Ziyâret kıl hulûs eyle dilerseñ feyziyâb olmak
Olur maksûduna nâil eden bir Fatiha ihdâ
Edüp rahmetle yâd ânı ederse her kim istimdâd
Ulaşır himmeti Şeyh'in muîn olur ana Meolâ
Dirîğâ²² halka-i zikrinden ayrılmış mürîdânı
Firâkiyle yanan diller ziyârette olur itfâ
Dû destim ref' edip dedim Zeki târih vefâtına
Mukîm-i cennet-i ulyâ ola Yâ Rab Ömer Baba²³*

2. Eserleri

1. Dîvân

Hacı Ömer Hüdâyî Babanın *Dîvân*'ına herhangi bir kütüphânedeki rastlayamadık. Çünkü Hacı Ömer Hüdâyî Baba müstakil bir dîvan kaleme almamıştır. Kendisinin değişik yer ve zamanlarda kaleme aldığı şiirler vefâtından

²¹ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 9; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 90.

²² Ne yazık ki, eyvahlar olsun.

²³ Buradaki "*Mukîm-i cennet-i ulyâ ola Yâ Rab Ömer Baba*" cümlesinin harflerinin ebced hesabıyla toplamı Hacı Ömer Hüdâyî Baba Hazretleri'nin vefât târihi olan 1321/1905'e karşılık gelmektedir. (Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr.22; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.102.)

sonra halifesi Muharrem Hilmi Efendi tarafından bir araya getirilmiş ve Muharrem Hilmî Efendinin kendi el yazısıyla yeniden yazılması sonucunda ortaya konulmuştur. Dolayısıyla şiirler Hacı Ömer Hüdâyî Baba'ya ait olmakla birlikte eser gerek yazı itibâriyle, gerek şiirlerin derlenip toparlanması ve düzenlenmesi açısından Muharrem Hilmî Efendinin emekleriyle vücuda gelmiştir. Muharrem Hilmî Efendi Esere “*Dîvân-ı Hüdâyî*” ismini vermiştir.

Ömer Hüdâyî Baba şiirlerini Osmanlıca olarak kaleme almıştır. Dîvanda kırk adet şiiri bulunmaktadır. Eser Süleyman Ateş tarafından 2007 yılında bastırılmıştır. Ateş, hocası Muharrem Hilmî Efendinin vefât etmeden önce Ömer Hüdâyî Babanın “*Dîvân*” ını ve aşağıda tanıtacağımız “*Risâle*” ve “*Vasiyetnâme*” adlı eserlerini kendisine emanet ettiğini ve bunları yayınlattırmanın gerekliliğini dikkate alarak bu üç eseri tek kitap halinde yayınlattığını ifâde etmektedir.²⁴ Ateş, bu üç eserin orijinal baskısını kitabının sonuna eklediği gibi, hem latin harflerine, hem de günümüz Türkçesine çevirmeyi de ihmal etmemiştir.

Hacı Ömer Hüdâyî Babanın dîvânını incelediğimizde ârifâne ve âşıkâne yazdığı şiirlerindeki yegâne gâyenin Cenâb-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanarak kendisinden faydalanmak isteyen Ümmet-i Muhammed'e seyr-ü sülûk yolunda klavuzluk etmek olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple şiirlerinde bir mürîdin vuslat serüveninde dikkat etmesi gereken kurallar, yapması gereken kalbî ve bedenî ibâdetler vecîz bir şekilde ifâde edilmektedir. Bu durum “*Dîvân-ı Hüdâyî*”nin sonunda yer alan şiirde sarîh bir şekilde ifâde edilmektedir:

Bihamdillâh tamam oldu divânım
Size armağanım olsun yârânım
Yazıldı çok nasâyih eyle iz'ân
Oku tamamiyle amel et her an
Şerâtle âmil olup gidesiz
Tarîkate Hakk'ı çok zikir edesiz
Huzûr-i tâmmı bulup hakîkate
Beka billâha eriş ma'rifette

²⁴ Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Divânı*, s.5.

*Bu üslûb üzre seyrini tamâm et
Havâss-ı evliyâ silkine var git
Fırsat elde iken gel tevbe eyle
Hakk'a rüçû' et arz-ı hâcet eyle
Tut bu nasihatimi eyle iz'ân
Hakkı zikr eyle dâim durma bir ân
Tarikat usûlünü ettim ayân
Okuyup amel ede kamu ihvân
Alalar lezzeti derûn-i dilden
Hakk'ı zâkir olalar hem gönülden
Unutmayın beni gözüm mürîdim
Budur sizden benim recâm ümûdim
Hüdâyî bu dîvânı tertîb etti
Emânet eyledi ihvâna gitti
Dedi bir mürğ-i hakîm²⁵ oldu tamâm
Bu Dîvân-ı Hüdâyî de vesselâm²⁶*

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Dîvân'ında işlediği konuları örneklendirmekte fayda görmekteyiz. Hazreti Şeyh dîvânına evvelâ Yüce Mevlâ'ya (c.c.) hamd-ü senâ, Kâinâtın Efendisi Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e ve hulefâ-ü râşidîn efendilerimize ve bütün âl ve ashâbına salât ve selâm edip onları methederek başlamıştır. Ardından seyr-ü sülûke başlamayı dileyen sâlike bu yoldan feyz alması için yapması gereken tevbeyi tarif ederek söyle seslenmiştir:

*Et tevbe cürme iptidâ Sana gele bûyi Hüdâ
Olma huzûrundan cüdâ Gelmez mi gör feyz-i Hüdâ
Gel sükût ile sıyâm et Zikr-i Hüdâyâ kıyâm et
Her an huzûrda devam et Gelmez mi gör feyz-i Hüdâ
Ko bu dünyânın cengini Bağla sivâdan kendini
Küşâd et kalbin bendini Gelmez mi gör feyz-i Hüdâ*

²⁵ "mürğ-i hakîm" ebced hesabıyla Dîvân'ın bittiği târih olan 1318'i işaret etmektedir.

²⁶ Hüdâyî, Dîvân, vr.21; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.55-57.

Tarîk-ı Hak'ta kim gider Feyz-i Hüdâ'yı celbeder
Allâh ana imdâd eder Gelmez mi gör feyz-i Hüdâ
Terk eyle sît-u sedâyı Bulmak dilersen Hüdâ'yı
Dal bahr-i aşka Hüdâyî Gelmez mi gör feyz-i Hüdâ²⁷

Mâsivâdan el çeküp Sana gelmişem Yâ Rab
Terk-i dünyâ eyleyüp Sana gelmişem Yâ Rab
Diler bu kalbim seni Mahrûm etme Yâ Ğanî
Feyzinle şâd et beni Sana gelmişem Yâ Rab
Aşkın ile dolmuşam Mest-ü müdâm olmuşam
Doğru yolu bulmuşam Sana gelmişem Yâ Rab
Abd-i acîz hakîrem Günahkâram fakîrem
Cürmümle müştehîrem Sana gelmişem Yâ Rab
Gayriye hiç gitmezem Kapını terk etmezem
Ümîdimi kesmezem Sana gelmişem Yâ Rab
Lütfunla mağfiret et Cürm-ü isyânım affet
Settâr isminle setr et Sana gelmişem Yâ Rab²⁸

Aşk ateşiyle yanmak isteyen sâlike seslenerek şu tavsiyelerde bulunur:

Aşk-ı dildârîde yanmak istersen bu fenâdan geç
Tarîk-i Hak'ta zâkir ol bu şöhret-ü senâdan geç
Sakın nefse uyup terk eyleme aşk yolunu
Bırak ğavğây-ı cihânı bu fakr ile ğinâdan geç
Sivâdan meylini kes sâbit ol rûz-i şeb ağla
Ne lâzım âşığa köşk-ü saray-ı kâşânedan geç
Bu aşk bir bahr-i a'zamdır mevcine hiç nihâyet yok
Hakîkat mülküne azm et bu sakf ile binâdan geç

²⁷ Hüdâyî, Dîvân, vr.2; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.9.

²⁸ Hüdâyî, Dîvân, vr.3; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.13.

*Hüdâyî bahr-i aşka dal füyûzâtıyla dol her dem
Acep devrân-ı cihândır gel bu mihmethânededen geç²⁹*

*Her seherde saçar Hak feyz eder "Oh!"
Kamû müznibânı tathîr eder oh!
Günahkârân gelir fevc fevc kapına
Kamûsun rahmetin temyîz eder oh!
Âşık-ı cemâli olan sâlike
Açar nikâbını ru'yet eder oh!
Sararıp benzi solan bir âşıkı
Hemân bülbül gibi şâdân eder oh!
Ne in'âmıdır ne hoş ihsân Yâ Rabbî
Senin feyzin beni bihûd eder oh!
Kemâl-i şevk ile mest etti el-Hak
Anı aşk kendine bende eder oh!
Hüdâyî âcize mahabbetinden
Ne hoş bir cür'a verdin mest eder oh!³⁰*

Hacı Ömer Hüdâyî Baba gerek kendisini ve gerekse evlatlarını bu yolda karşılaşacakları düşmanlarından koruması için Yüce Mevlâ'ya nidâ ederek şöyle yalvarır:

*Âdem'i topraktan icâd eyleyen Allâh'ım meded
Nâr'ı İbrâhîm'e gülzâr eyleyen Allâh'ım meded
Eyle hidâyet koma hiç zulmet içre bu gönlümü
Hazret-i Mûsâ'yı gâlib eyleyen Allâh'ım meded
Dergâhına yüzüm sürüp boynumu büküp ağlarım
Îsâ'yı rûhundan icâd eyleyen Allâh'ım meded
Şerm ile hicâbeylerim arz etmege ahvâlimi*

²⁹ Hüdâyî, Dîvân, vr.5; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.16.

³⁰ Hüdâyî, Dîvân, vr.6; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.19.

İsmâîl'e koçu kurbân eyleyen Allâh'ım meded
Gitmezem çoktur deyû ben zenb-ü isyânım ey Hüdâ
İdrîs'i sağ Adn'e idhâl eyleyen Allâh'ım meded
Nefs ile şeytâna uyup eylemişem bîhad günâh
Yusuf'u Ya'kûb'a irsâl eyleyen Allâh'ım meded
Cismimde kuvvet kalmadı sana ibâdet etmeğe
Eyyûb'u derdinden halâs eyleyen Allâh'ım meded
Aç basîret gözlerimi müşerref kıl cemâlinle
Ahmed'i nûrundan îcad eyleyen Allâh'ım meded
Rûz-u şeb ağla Hüdâyî yalvar Hüdâ'ya durma hiç
Yoktan bu kâinâtı vâir eyleyen Allâh'ım meded³¹

Lütfuna çok ümîdim var Senin gibi mürîdim³² var
Dünyâ kederinden ne gam Benim şehr-i yârim var
Sana çok ümîdetmişem Hidâyet yolun tutmuşam
Aşkım bahrine düşmüşem Dalmağa iftihârım var
Lütfu çoktur etmez sitem Ana ne vakt gider isem
Verir çok her ne istersem Benim perverdigârım³³ var
Zikrin edip durmam gerû Etmişem sana serfürû
Hemîşe eylerem arzu Affına intizârım var
Vücutta hiç tâkatim yok Elimde bir tutarım yok
Benim bir i'tibârım yok Seninle bir pazarım var
Ettim bîhad cürm-ü günâh Destim tehî yüzüm siyâh
Geldim sana ey pâdişâh Bu kadar ihtiyârım var
Bîçâre Hüdâyî senden Diler lüfunu fazlından
Der ümîdim yok kimseden Benim bir girdigârım³⁴ var³⁵

³¹ Hüdâyî, Dîvân, vr.7; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.22.

³² Burada Mürîd Allâh Teâlâ'nın sıfatıdır.En büyük irâde sâhibi demek.

³³ Rızık veren, besleyip büyüten, eğiten.

³⁴ Yaradan, Rab.

³⁵ Hüdâyî, Dîvân, vr.8; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.25.

İnsân-ı kâmilî vâfedip bu yolun nihâyetinde elde edilebilecek olan ilm-i ledünnîden bahsederek buyurur ki:

*Sana âşık olan sâlik dâim kapında sâildir
Olursa her neye mâlik fedây-ı Hâkk'a kâildir
Bu dünyâyâ gelip gitmek acîp sırr-ı ilâhîdir
Bu sırra mazhâr olanlar tamam mürşid-i kâmidir
"Vemâ halaktü'l-cinne" âyetinde eyledi muzmâr³⁶
Bu ilmi fehm eden zâten hakikat ehl-i âkildir
Ne kadar ders-i hikmet akl-i meâş ile okusa
Felâtun olsa hattâ o yine bir şahs-ı câhildir
Muhakkak âlimin ilmi eder cehlîni izâle
Hüdâ rızâsın tahsîl eyleyen ilmiyle âmidir
Hevây-ı nefsi gönülden silip dâima zikreyle
Hüdâyî zâkir olanlar Visâl-i Hakk'a nâildir³⁷*

Hacı Ömer Hüdâyî Baba Hazreti Pîr Abdülkâdir Geylânî (k.s)'ye seslenerek şöyle himmet ister:

*İstinâdım sanadır, Yâ Hazret-i Abdülkâdir
Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkâdir
Ne kadar sa'y ettim ise, olmadı bir çâre âh!
Kabrîne süz sürmeye, Yâ Hazret-i Abdülkâdir
Tâkatim yok nideyim, derd-i firâkın çekmeye
Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkâdir*

*Âşık-ı sâdik olanlar, bu mâsivâyı nider
Sâlik olanlar bu yola, dürr-ü mercan cem eder
Bu tarikat çünkü doğru, şâh-ı merdâna gider*

³⁶ ez-Zâriyât: 51/56.

³⁷ Hüdâyî, Dîvân, vr.9; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.27.

Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkâdir

Gâfil olma emr-i Haktan, emr-i dünyâda gayûr

Bu yola aşksız girenler, dökülür yolda kalır

Kimini tutup harâmîler, metânı alır

Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkâdir

Yok hilâfım sözlerimde, cümle gerçektir inan

Vakt-i rihlet geldi artık, nevm-i gafletten uyan

Terk-i dünyâ eylemektir, bu eşiğe baş koyan

Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkâdir

Zâhidin maksûdu cennette saâdet eyleye

Ekl-ü şürb idüp murâdı zevk-u râhat eyleye

Hüdâyî'nin kasdı da dîdârı ru'yet eyleye

Destgîr ol sen bana, Yâ Hazret-i Abdülkadir³⁸

2. Vasiyetnâme

Hacı Ömer Hüdâyî Baba vefâtından sonra müridânına kılavuzluk etmek için manzûm bir vasiyetnâme kaleme alarak Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesi'ne intisâb eden sâliklere rahber olabilecek kıymetli nasîhatlarda bulunmuştur. Öncelikle müridânına sâlim bir itikâd ile Allah Teâlâ (c.c.) ve Resûlullâh (s.a.v.) Efendimize îmân etmelerini tavsiye ettikten sonra;

“Ulemâu Ümmetî dedi ey cân

Eder ihyâ şeriatimi her ân”

mısrâlarıyla “Ulemâ-u Ümmetî keenbiyâ-i benî İsrâîl: Ümmetimin âlimleri Benî İsrâîl'in peygamberleri gibidir”³⁹ hadîs-i şerîfine işâret etmektedir. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz (s.a.v)'den sonra “ilm-i hakîkî” yi elde etmiş olan mürşid-i

³⁸ Hüdâyî, Dîvân, vr.10; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.28.

³⁹ el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed. *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlül'l-İlbâs ammâ 'şteherâ mine'l-Ehâdisi alâ Elsinetî'n-Nâs*, 4. Bs., el-Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1405, II, s.64.

kâmillerin Dîn-i Mübîn-i İslâm'ı ihyâ edeceğine ve kendilerine tâbi olunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ümmet-i Muhammed içerisinde nice evliyâullâhın gelip Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e verâseten bu ümmeti irşâd ettiğini beyân eden Hacı Ömer Hüdâyî Baba;

"Bu ümmetten nice evliyâ geldi

Nice ümmet bu yüzden ihyâ oldu

Velâkin bu yolun çoktur usûlü

Tarîk-i eslemi Kâdirî kolu"

dizeleriyle tarîkatların en sağlam ve en selîm olanının Kâdiriyye Tarîkatı olduğunu ifâde etmektedir. Devâmında Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesi'ne intisâb eden sâlike Tarîkatın âdap ve erkânına a'zamî derecede önem vermesi gerektiğini tenbîhleyerek şu anlatılanları harfiyen yerine getirmesini istemektedir: "Her gecenin son üçte birinde uyan. Güzelce dilin zikrederek sünnet üzere abdestini al. Tenhâ bir yere seccâdeni ser. Bütün mâsivâyı kalbinden çıkar ve namaza dur. Namazda huzûra vardığında öyle bir hali yakala ki, sen yok ol yalnız Yüce Yaradan kalsın.

Yapabilirsen on iki rek'at teheccüd namazı kıl. Bunu başaramazsan sabah namazını sakın kaçıрма namaz öncesinde veya sonrasında kibleye yönelerek otur. Günahların için istiğfâr ederek Allah Teâlâ (c.c.)'dan affını telep et. Bir fâtiha ve üç ihlâs-ı şerîf okuyarak Abdülkâdir Geylânî Hazretleri (k.s.)'nin ve Hüdâyî'nin rûhuna bağışla ve Hüdâyî'nin iki kaşı arasına odaklanarak diz dize râbîta et. Rûhâniyetlerinden istimdâd ederek yarım saat veya bir saat bu hâlde devam edersen gerekli olan feyzini alırsın. Sakın bu nisbetten usanıp geri durma. Şayet râbîtanın bu birinci mertebesini yerine getirirsen Hakk Teâlâ (c.c.)'nın nûru yüzüne yansır ve benliğin yok olur her şeyde gerçek fâilin Yüce Yaradan olduğunu görürsün. Bundan sonra "Fenâ fi'r-Resûl" ve "Fenâ fillâh" mertebelerine ulaşmanın yolu varlık ve benlikten tamâmen sıyrılıp kurtulmakla mümkün olur. Şayet bu mertebelere ulaşamadınsa anla ki varlık dağını delemeyin ve "Limaallâh" sırrına eremedin. Bu durumda görevin yine aynı minvâl üzere râbîtaya devam etmen ve gece gündüz Allah Teâlâ (c.c.)'yı zikretmendir. Şayet bütün âzâlarını zikre katmayı başarabilirsen o zaman murâdına erişirsin.

Sakın ha kimsenin gıybetini yapma ve kimsenin işine karışma. Bizim usûlümüz bütün olan işlerin Hakk Teâlâ (c.c.) tarafından yapıldığına itikad etmektir. Böyle düşünen sâlik vuslatı elde etme yolunda başarılı olur.⁴⁰

Hacı Ömer Hüdâyî Baba Hazretleri vefâtından sonra kendisinin tasarrufunun devâm edeceğini beyân ederek himmet almak isteyen müridânına nasıl hareket etmeleri gerektiğini vasiyet etmiştir. Himmet almak isteyen birisinin kabrini ziyârete gidip sağ tarafında râtbıtaya oturmasını ve feyzini alana dek beklemesini öğütlemektedir. Ledünnî ilme erişen hülefâsına da aslâ sırlarını ifşâ etmemelerini, şerîatin hâricine kesinlikle çıkmamalarını tenbîh etmiştir. Zira kelâm ile Hak Teâlâ (c.c.)'nın zâtı ve esrârı bilinseydi Kur'ân-ı Kerîm'in bunu söylemesi gerekirdi. Kur'ân-ı Kerîm bizlere "*Beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim*"⁴¹ buyurduğuna ve Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in de bunu tavsiye ettiğine göre bize düşen bu emre gereği üzere ittiba etmektir.⁴²

Tarîkat-ı Âliyye-yi Kâdiriyye'nin Anadolu'da ve dünyâda yayılmasında ve nice Hak âşıklarının Mevlâ Teâlâ (c.c.) Hazretleri'ne vâsıl olmalarına kılavuzluk eden eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Ömer Hüdâyî Baba Hazretleri 1321/1905'te bir kurban bayramı üzeri 85 yaşlarında iken mâşûkuna kavuşarak dâr-ı bekâ'ya irtihâl eyledi. Mübârek kabirleri Elazığ-Bingöl karayolu üzerinde bulunan ve Elazığ'a 15 km uzaklıktaki Kövenk köyündedir.

3. *Risâle-i Hüdâiyye*⁴³

Hacı Ömer Hüdâyî Baba bu eserinde Kâdiriyye Tarîkatına intisab eden bir sâlikin yaşaması gereken vuslat serüvenini izâh etmiştir. Risâlesinin başında Kâdiriyye Tarîkatının esaslarını beyan etmiştir. Kâdiriyye Tarîkatının temelini

⁴⁰ Hüdâyî, *Dîvân*, vr.1-3; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.58-66.

⁴¹ el-Bakara: 2/153.

⁴² Hüdâyî, *Dîvân*, vr.4; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.66.

⁴³ Süleyman Ateş bu risâlenin Hacı Ömer Hüdâyî Baba'ya nisbet edilmiş olmasına rağmen, aslında Muharrem Hilmi Efendiye ait olduğunu, her nedense Muharrem Hilmi Efendinin yazmış olduğu bu risâleyi şeyhine nisbet etmeyi uygun gördüğünü belirtmektedir. Bu iddiasını Muharrem Hilmi Efendinin "*Makâmât-ı Ezkâr-ı İlâhiyye*" ve "*Hediyetü'z-Zâkirîn*" eserlerindeki uslûbla bu eserin uslûbunun aynı olduğunu tesbit etmiş olmasına dayandırmaktadır. Ancak Muharrem Hilmi Efendinin ne bu risâlede, ne de başka herhangi bir eserinde bizi böyle düşünmeye sevk edecek herhangi bir beyânının olmaması bizim bu eserin Hacı Ömer Hüdâyî Baba'ya âidiyeti konusunda tereddüte düşmememizi gerekli kılmaktadır.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nin şerâtinin teşkil ettiğini ifâde ederek, Hakk'a vasıl olmayı arzu eden bir sâlikin evvelâ itikâdını ehl-i sünnet itikâdına göre tashih etmesi gerektiğini, ardından Allâh Teâlâ'nın farz kıldığı şeyleri büyük fıkıhçıların içtihatlarına göre tatbik ettikten sonra nefis tezkiyesine ve kalp tasfiyesine başlaması gerektiğini önemle vurgulamaktadır.⁴⁴

Tarîkatların kullandıkları yöntem bakımından "Nefsânî Tarîkatlar" ve "Rûhânî Tarîkatlar" olarak iki gurupta ele alınabileceğini vurgulayan Hacı Ömer Hüdâyî Baba, nefsânî tarîkatta şeyhin sâlikin nefsinin terbiye, tezkiye ve tasfiye ederek rûha kavuşturduğunu beyan etmektedir. Bu manevî seyr yedi aşamadan ibâret kılınmış olup her aşamaya uygun ve kendine has bir ilâhî ismin zikredilmesi sâlik için elzemdir. Bir aşamanın olgunluk belirtileri zuhur ettiğinde diğer aşamaya geçilmesi ve yeni aşamanın ism-i şerîfinin zikredilmeye başlanması gereklidir. Böylece yedi aşamayı geçen sâlikin nefsinin rûha ulaştırması mümkün olmaktadır. Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesi mürşidleri sâlikin kalbine gelen vesveseleri yakıcı olması bakımından toplu zikirlerde cehrî zikri, yine sâlikin latîfelerini nurlandırması bakımından ferdî zikirlerde ise hafî zikri icra etmeyi uygun görmüşlerdir.⁴⁵

3. Halîfeleri

Ömer Hüdâyî Babanın halîfelerine verdiği icâzetnâme ipek bir kâğıttan oluşmaktaydı. Kâğıdın ortasında "ilm-i bâtın" ibâresi yazılı olup alt kısmı kendi mühürleri ile mühürlü idi.⁴⁶ Bilinen halîfeleri arasında şu zâtlar sayılmaktadır:

1. Sâhibu'z-Zamân eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Muhammed Baba Kürkî (Elazığlı) (ks)
(Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesi bu zât tarafından günümüze taşınmıştır.)
2. eş-Şeyh Ahmet Cemâlî (Visâlî) (ks)⁴⁷

⁴⁴ Hüdâyî, Risâle, vr. 1; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.105.

⁴⁵ Hüdâyî, Risâle, vr.2; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.106.

⁴⁶ Tanrikulu, *Altın Silsile*, s.325.

⁴⁷ Şu şiir Ahmet Cemâlî Efendiye aittir:

<i>Aşkın şarabını içmişem</i>	<i>Gülşen-i aşka göçmüşem</i>
<i>Aşkınla dolup kalmışam</i>	<i>Ben mest-ü müdâm olmuşam</i>
<i>Lütf-ü keremle ihsân et</i>	<i>Yâ Rab didârın ayân et</i>
<i>Göster cemâlin şâdân et</i>	<i>Âşık-ı didâr olmuşam</i>
<i>Hubbunda pâyân olmuşam</i>	<i>Aşkın bahrine dalmışam</i>

3. eş-Şeyh Göllü Mustafa Baba (ks)
4. eş-Şeyh Hamza Baba (ks)
5. eş-Şeyh Sükrü Baba (ks)
6. eş-Şeyh Muharrem Hilmi Efendi (ks)
7. eş-Şeyh Tepecikli Mehmet Baba (ks)
8. eş-Şeyh Perçençli Mehmet Baba (ks)
9. eş-Şeyh İzolulu Muhammed Emin Baba (ks)
10. eş-Şeyh Harputlu Abdullah Fahrî Baba (ks)
11. eş-Şeyh Hakkî Boranî (ks)
12. eş-Şeyh Haydar Elazığî (ks)
13. eş-Şeyh İbrâhîm Paluvî (ks)
14. eş-Şeyh Doğan Babaî (ks)
15. eş-Şeyh Mustafa Borlî (ks)
16. eş-Şeyh Muhammed Kilisî (ks)
17. eş-Şeyh Muhammed (Mamûdavî) (ks)
18. eş-Şeyh Muhammed Baba (ks)
19. Abdullah Efendi ((k.s.))⁴⁸

Ben Hakkı canda bulmuşam Dost ile hemhâl olmuşam
Dil perdesini aradan Kaldırdı bu avaradan
Kanda baksan o Yaradan Bu sırra hayrân olmuşam
Ahmet Cemâli cânânı Kendinde buldu ayânî⁴⁷

⁴⁸ Ömer Hüdâyî Baba kızı Saadet Hanımı Abdullah Efendi adında bir zâtle evlendirip damadını kendi terbiyesi altına almıştı. Muharrem Hlmî Efendi onun şeyhine hizmetinde gösterdiği başarısından dolayı Hacı Ömer Hüdâyî Babanın kendisine şu gazeli yazarak, dikkatle okuyup meâlini anlamasını ve ona göre hareket etmesini tavsiye ettiğini ifade etmektedir:

Halka-i zikre gel eyleme ârı Dün-ü gün ağla dilden eyle zârı
Gönülde tevbe et bekle kapısın Seni sanma ki mahrum ede Bârî
Ne zaman eylese bir kulu efgân Ânın derdine eder ol timârı
Sen iste murâdın ne ise verir Hüdâ'nın böyledir ef'âl-ü kârı
Bu dünyâ zeoki için hiç olur mu Gönülde terk edesin öyle yârı
Diler sende Hüdâyî kıl inâyet Ola hemîşe feyzin bana cârî

20. eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Nurullah Köğengî (ks) ⁴⁹

4. Menkıbeleri

Dede Osman Avnî Baba kendisine Kâdiriyye dersi verdikten bir müddet sonra Ömer Hüdâyî Baba'yı hacca gönderdi. Bor'lu Kuddûsî Baba ile Halep, Şam ve Hicaz civarlarında uzun zaman berâber seyahât ettiler. Buralarda şeyhinin teveccühüyle çok defâlar manevî fütûhâtlara nail oldu. Hac farîzası için Arafat'ta bulunduğu bir gece rüyâsında Hz. Fâtımâ vâlidemizi gördü. *"Yâ Ömer, git de babam Rasûlullah (s.a.v)'ın Ravza'sından akan rahmet suyundan iç; ellerini, yüzünü yıka"* dedi. O da: *"Ey Nebiy-yi Zî-şân'ın kızı! Resûlullah (s.a.v)'in Ravza'sında rahmet suyu aktığını görmedim ki içeyim"* cevabını verdi. Hz. Fâtımâ vâlidemiz Hacı Ömer Hüdâyî Baba'yı Fahr-i Kâinât Efendimiz'in kabr-i saâdetlerine götürdü. Hüdâyî Baba, türbeye girince hayretler içinde kaldı. Çünkü Rasûlullah (s.a.v)'ın kabrinin ayak dibinde nûranî bir su akıyor, bakanların gözlerini kamaştırıyordu. Hz. Fâtımâ vâlidemiz, eğilip avuçladığı suyu Hacı Ömer Hüdâyî Baba'ya içirdi. Onun ellerini ve yüzünü yıkadı. Sonra: *"Yavrum Ömer, nasîbini aldın"* dedi. Ortadan kayboldu. Aynı anda uyanan Hazreti Şeyh vücûdunun titrediğini, içinin ferahlamış olduğunu, dilinin *"Allâh"* esmâsını zikrettiğini gördü.⁵⁰

Şeyh Hazretlerinin kendisi Hakk'ında yazdıklarını okuyan Abdullah Efendi'nin o günden sonra büyük bir aşk ve cezbe haline girip kısa sürede şeyhinin beğenisini kazandığı rivâyet edilir. Öyle ki Abdullah Efendi herkesin kendisine imreneceği davranış ve ruhsal hallere nail olur. Şeyh Efendi dergâhın yönetimini kendisine verir. Abdullah Efendi dergâhta namaz kıldırır, Kur'ân-ı Kerîm ve kitap okurdu. Ramazanda cüz okur terâvîh kıldırır. Ömer Hüdâyî Baba'nın kendisine hilâfet verdiği Muharrem Hilmî Efendi tarafından nakledilmektedir.⁴⁸

⁴⁹ Ömer Hüdâyî Baba'nın onlarca halîfe bıraktığı anlatılmaktadır. Dolayısıyla halîfelerin isimleri kaynaklarda farklılık arz etmektedir. Özellikle "Muhammed" ismiyle adaş olan birçok halîfe bulunmaktadır. Biz bu isimleri Hâlisiyye Şubesinin günümüze ulaşan mürşidlerinden Hâfız Mustafa Özgür Karsî Efendinin şeyhi Mustafa Hayri Baba Malatyevî'nin kendisine verdiği icâzetnâmesinde yer alan Ömer Hüdâyî Baba'nın Hacı Muhammed Baba'ya vermiş olduğu icâzetnâmenin bir sayfalık bölümünden aldık. Ömer Hüdâyî Baba'nın oğlu ve halîfesi olan "Ahmed Cemâlî" ismini ise Süleyman Ateş'in yayınladığı *"Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı"* adlı eserinde Muharrem Hilmî Efendi'den öğrenmekteyiz. Bknz. (Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr. 10; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 92-104); Ayrıca Bknz.: Aydoğmuş, *Harput Kültüründe Din Alimleri*, s.207.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba bir gün ikâmet ettikleri köydeki bağına gitmiş, yeşillikler içerisinde bir yaz gecesinin hoş ortamında bağda gecelemeğe karar vermişti. Gece yarısı ibâdetle meşgul iken bağdan üzüm çalan birisinin üzümlerin yapraklarını tahrip ederek üzümleri aldığı görünce; “*Evlâdım istediğin kadar alabilirsin. Ama teveklere zarar verme.*” diyince adam bin bir pişmanlık içinde kaçmaya başlamış, adamı ısrarla çağırın Hacı Ömer Hüdâyî Baba adama; “*Evlâdım istediğin kadar al. Ben sâdece teveklere zarar verme dedim*” diye uyarınca adam üzümleri almış ve ertesi günden itibâren Hazreti şeyhin sâdık bir mürîdi olarak yeni bir hayata başlamış.⁵¹

Yine bir gün Hacı Ömer Hüdâyî Baba üç yaşında bir danayı nahıra katmış, dana nahırdan kaçarak tarlanın birisine dalmış, ekin sahibi de öfkeyle danaya taş atarak ayağını kırmış. Kimseye görünmeden danayı tarladan uzaklaştırmış. Danası eve ayağı kırık olarak gelince Hacı Ömer Hüdâyî Baba danayı kesmiş ve köy halkına büyük bir ziyâfet vermiş. Ziyâfet esnâsında dananın ayağını kıran adamı işaret ederek “*Bu adama duâ edin ki böyle bir ziyâfete sebep oldu*” demiş. Adam şeyhin vefâtından sonra sürekli “*Danaya taş attığımda etrafta beni görebilecek Allâh’tan başka hiç kimse yoktu. Meğer Hz. Şeyh görüyormuş*” diyerek ağladığı rivâyet edilmektedir.⁵²

Bir gün Hacı Ömer Hüdâyî Baba yüzlerce mürîdiyle birlikte Sivrice köyünden Kövenk köyüne gelirlerken ormanlık bir alanda iki büyük ayı ile karşılaşır. Mürîdândan bazıları heyecanlanarak ayıları öldürmek için şeyh efendiden izin isterler. Evlatlarına sâkin olmalarını söyleyen Ömer Hüdâyî Baba ayıları yanına çağırır. İki ayı sâkin bir şekilde gelerek Hz. Şeyhin önünde iki ayakları üzerine kalıverirler. Ayıları iki yanına alıp ellerinden tutan Hacı Ömer Hüdâyî Baba halka-i zikri kurarak kâdirî dervânını başlatır. Feyz-i muhabbetin fazlaca olması sebebiyle uzun süre zikredilir. Bu tempo ayıların yorulup uyumalarına sebep olur. Bunun üzerine Ömer Hüdâyî Baba ayılara: “*Uyuyun kardeşler sabaha ancak uyanırsınız.*” diye seslenerek köyüne dönmek üzere kâfilesini yola revan eder.⁵³

5. Tasavvufî Görüşleri

⁵¹ Hilmî, *Ömer Hüdâyî Baba*, vr.8: 21 Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s. 84-85.

⁵² *Ayten*, *Hacı Muhammed Baba Kürkî SGAD*, s.270

⁵³ *Albayrak*, *Albayrak*, *Halisa ve Seçkinleri*, s.19.

Ömer Hüdâyî Baba Kâdiriyye tarîkatına intisâb etmek isteyen bir sâlikin aşağıda zikrettiğimiz on şartı yerine getirmek şartıyla Tarîkate kabul edilmesi gerektiğini söylemektedir:

1. Yalan söylememek
2. Gıybet ve bühtan etmemek
3. Kimseye iftirâ atmamak ve kimsenin aleyhinde bulunmamak
4. Namazı vaktinde kılmak
5. Varsa kazâya kalan namaz ve oruçlarını kazâ etmek
6. Gönül verdiği her şeyden uzaklaşıp halvete yönelmek ve erbaîn çıkarmak
7. Az uyumak
8. Riyâzâta devam etmek
9. Nefse muhâlefet etmek
10. Her zaman kendisini ölmüş bilmek

Bu on şartı yerine getirmeye söz veren mürîde istiğfâr ve salât-ü selâm vird olarak verilir. Bu durum sâlikin Peygamber Efendimiz (sav)'i rüyasında görmesine dek devam eder. Ve bu safhadan itibâren sâlikin nefis terbiyesine başlanmış olur.⁵⁴ Tarîkat-ı Âliyye-i Kâdiriyye'ye yeni başlayan sâlike yol gösterici olması açısından nefsin yedi mertebesini kısaca özetlemeyi elzem gören Hacı Ömer Hüdâyî Baba şu açıklamalarda bulunmaktadır:

1. Nefs-i Emmâre: Mutasavvıflar nefsî terbiye almamış bütün insanların nefislerinin emmâre sınıfında olduğunu beyan etmişlerdir. Ömer Hüdâyî Baba Kâdiriyye Tarîkatı'na intisâb eden sâlike rüyâsında Peygamber Efendimiz (sav)'i görmesinin akabinde vird olarak üç yüz kelime-i tevhîd vererek seyr-ü sülûke başlatırlardı.⁵⁵ Hazreti Şeyhe göre bu virde devam eden mürîde nefs-i emmârenin

⁵⁴ Hüdâyî, Risâle, vr.2; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.107.

⁵⁵ Burada bir konuyu açıklığa kavuşturmak gerekmektedir ki, o da nefis mertebelerini geçmek için takdir edilen esmâların adedinin belirlenmiş olmasıdır. Mürşidler müridlerine her makamda belirli bir esmâyı belirli sayıda zikretmelerini telkîn ederler. Her ne kadar bu konuyu izah eden kitaplarda tek bir sayı baz alınsa da mutasavvıflar sâlikin istidâdı ve zikrinin kalitesi nisbetinde bu sayının kat kat artabileceğini vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla şu esmâyı şu kadar çektim ama manevî bir terakkî elde edemedim derken bu durumu dikkate almakta fayda vardır.

sıfatları rüyasında domuz, fil, çiyân, akrep, fare, kehle, eşek arısı, tuvalet, mezbele, içki, esrar, afyon, berş (afyon şurubu, keten yaprağıyla yapılan bir çeşit macun), daracak yollar, ormanlar, dükkânlar, uçurumlu yerler, meyhane, bozahane, bulanık seller ve bulanık sular gibi sûretlerde görülür. Bunlar sâlikin nefs-i emmâresine uymak sûretiyle işlediği amellerinin manâ âlemindeki sûretleridir. Örneğin bir sâlikin rüyâsında domuz görmesi onun hakkı gasp ettiğine, haram bir şeyi irtikâb etmekte olduğuna, fil görmesi kendini beğenmişliğine, küçük yılan görmesi münâfıklığa, maymun görmesi koğuculuğa, akrep görmesi dili ile eziyet ettiğine işârettir.

Ömer Hüdâyî Baba dünyâda var olan her şeyin bir prototipinin manâ âleminde de mevcut olduğunu söylemektedir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) vefâtından sonra ashâb-ı kirâmın yeryüzünden ayrılmalarını müteâkip dönemlerde meşâyih-i izâm hazerâtının ashâbtan gördükleri vechile Ümmet-i Muhammed'î irşâda memur kılındığını ifâde etmektedir. Büyük mürşidlerin mürîdlerine zâhirde işledikleri amelleri temessül ettirmek sûretiyle rüyâlarında gösterdiklerini, Yüce Allâh (c.c.)'ın onları bu şekilde kullarını irşâd etmek üzere görevlendirdiğini beyan etmektedir. Böylelikle Cenâb-ı Hak kullarını koruyup kollamış, bu büyük şeyhler vâsıtasıyla kullarının nefislerini temizleyip, huylarını güzelleştirmiş, kalplerini arındırarak kendilerini manevî olgunluğa erdirmiştir.⁵⁶

2. Nefs-i Levvâme: Üç yüz kelime-i tevhîd virdine devam ederek nefs-i emmârenin sıfatlarından kurtulan mürîd artık yukarıda anlatılan rahatsız edici sûretleri rüyâsında görmemeğe başlar ve irtikâb ettiği günâhlarının pişmanlığı benliğini sararsa onun nefs-i emmâre'den kurtularak nefs-i levvâme'ye yükseldiğine hükmolunur. Kendisine bu defâ Lafza-i Celâl virdi telkîn olunur. Virdin sayısını mürşidi belirler. Sâlik nefs-i levvâme dairesinde gayret sarf ederken rüyâsında koyun, sığır, balık, güvercin, kaz, tavuk, bal arısı ve bunların benzeri eti helal olan hayvânâtı görür. Cemâdâtan ise pişmiş yemekler, meyveler, giyecek elbiseler, yataklar, evler, saraylar, gemiler ve benzeri şeyler görür.

⁵⁶ Hüdâyî, Risâle, vr.4; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.113.

Rüyâda sığır görülmesi kendisine bir menfaat isâbet edeceğine, deve çok iş yüklendiğine, koyun, balık, tavuk, güvercin, kaz, ördek gibi şeyler görmek helal kazanca yorumlanır. Bal arısı güzel huya, pişmiş yemek nefsin doğal sıfatlarına, olgun meyve nefsin kemâlâtına delâlet eder. Kısacası levvâme dâiresinde görülen varlıkların hepsi nefsin huzûr ve sükûnetine işâret eder.⁵⁷

3. Nefs-i Mülhime: Sâlikin levvâme dâiresinde gördüğü sûretlerin rüyâlarında ender görülmeye başlanması nefs-i mülhime sâhasına adım atıldığının alâmetlerindendir. Bu durumda sâlike “*Hû*” ism-i şerîfinin telkin edilme zamanı gelmiştir. Adedi ise beş yüzdür. Mülhime sâhasında çalışan mürîd rüyâsında nâkıs insanlar, kadın, küfür ehli, eşkiyâ, çıplak insanlar, kızılbaş, inkârcılar, sakalı yolunmuş, ayağı sakat, kötürüm, sağır, dilsiz, zenci, sarhoş, bengi (çalgıcı), harâmî, komedyen, cambaz, düzenbaz, hokkabaz, tellâk, dellâl, kasap, a’mâ ve hak nesne görüp söylememek gibi şeyler görülür. Bunların hepsi nefs-i mülhimenin alâmetlerindendir. Sâlikin rüyâsında sağır görmesi ibâdâta ilişkin sözleri işitip anlamasına karşılık onları uygulamamasına, dilsiz görmesi hakkı konuşmadığına, zenci görmesi unutmaya ve başkasının hatasını yüzüne vurmasına delâlet eder. Köse görmek sünnet olmamaya; sarhoş ve bengi görmek mecâzî aşka, hırsız görmek ibâdeti saklamaya; cambaz, düzenbaz ve komedyen görmek ibâdeti terk etmeye, haram işlemeye ve riyâkârlığa işâret eder. Dellâl görmek yalan söylemeye, tellâk görmek harama bakmaya, kasap görmek acımasızlığa, şaşî görmek doğru yoldan ayrılmaya işârettir. Mülhime dâiresindeki sâlik “*Hû*” ism-i şerîfine devâm ederse Mutmainne derecesine ulaşır.⁵⁸

4. Nefs-i Mutmainne: Ömer Hüdâyî Baba bu makâma gelen sâliki kâmil insân olarak nitelendirmektedir. Kanaatimizce bunun sebebi “*mutmainne makâmı*”nın velâyet makâmı olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa Kâdiriyye-i Hâlisiyye’de insân-ı kâmil mertebesine ulaşmanın şartı nefsin son mertebesi olan “*Sâfiyye*” mertebesini elde etmek olarak tarif edilmektedir. (Özgür, kişisel iletişim, 1994)

⁵⁷ Hüdâyî, Risâle, vr.5; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.113.

⁵⁸ Hüdâyî, Risâle, vr.6; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.113.

Ömer Hüdâyî Baba bu makâma yükselen sâlike “*Hak*” ism-i şerîfinin telkin edildiğini ve sayısının beş yüz olduğunu vurgulamaktadır. Bu mertebedeki sâlikin rüyâsında Kur’ân-ı Kerîm, Peygamberler, pâdişahlar, büyük şeyhler, kadılar, İmâm ve hatipler, bilginler, Ka’be-i Muazzama, Medîne-i Münevvere, Kudüs, câmiler, medreseler, okullar, sâlihlerin oturduğu evler, bayrak, silâh, tesbîh, kitap ve benzeri şeyler göreceğini söylemektedir. Rüyâda Kur’ân-ı Kerîm okuduğunu görmenin kalbin temizliğine işâret olunmakla birlikte okunan sûreye göre farklı şekillerde yorumlanabileceğini, müftü görmenin nefsin hayır yolunu gösterdiği, sâlih kişiler ve kutsal mekânlar görmenin kalp temizliğine, ok, silah gibi şeyler görmenin şeytanın vesvesesine işâret sayılacağını beyan etmektedir.⁵⁹

5. Nefs-i Râziye: Mutmainne makâmında anlatılanları yerine getiren ve rüyâlarında anlatılanları gören sâlikin “*Râziye*” mertebesine ulaştığı anlaşılır. Bu kez kendisine Yüce Rabbimizin “*Hayy*” ism-i şerîfi telkîn olunur. Bu makâmdaki sâlik rüyâsında melek ve hûrileri, türlü türlü cennet nimetlerini görür. Bu da onun *Râziye* dâiresinde olduğunu gösterir. Rüyâsında melekleri ve gılmânları görmesi akli olgunluğuna, yakîne işârettir. Bu makâm vehbî ilimlerin elde edildiği bir makâmdır. Burada iyice uzmanlaşan sâlik *Marziyye*’ye yükselir.⁶⁰

6. Nefs-i Marziyye: bu makâmdaki sâlike “*Kayyûm*” ism-i şerîfi telkîn olunur. Sayısı beş yüzdür. Bu dâiredeki sâlik Allâh Teâlâ (c.c.) tarafından sevilmiş ve sevindirilmiştir. Bu sebeple rüyâsında yedi gök, güneş, ay, yıldızlar, yıldırım, kandil gibi şeyler görür. Yedi gök görmek sürekli Hakk’ın cemâlini seyrettiğine, güneş görmek ruh parıltılarına, ay akıl parıltılarına, yıldız kalp parıltılarına, ateş görmek bedenî yoğunluğun izâle olup şeffaflaştığına, yıldırım manevî uyarılara işârettir. Buradaki vazîfelerini güzelce yerine getiren sâlik *sâfiyye* derecesine yükselir.⁶¹

7. Nefs-i Sâfiyye: Son makâm olan bu dâirede sâlike “*Kahhâr*” ism-i şerîfini zikretmesi tavsiye olunur. Bu dâiredeki sâlik rüyâsında ırmaklar, çeşmeler, yağmur, kar, dolu, denizler, kuyular gibi nesnelere görür. Yağmur ve kar görmek Allâh Teâlâ (c.c.)’nın engin rahmetine nâil olmaya, ırmak, deniz görmek sâlikin ihlâsının

⁵⁹ Hüdâyî, Risâle, vr.7; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.113.

⁶⁰ Hüdâyî, Risâle, vr.7; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.114.

⁶¹ Hüdâyî, Risâle, vr.8; Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, s.114.

yüceliğine işârettir. Çünkü bu mertebede sâlikin bilinci ortadan kalkarak Hak yolunda gönül gözünün açılması söz konusu olmaktadır.⁶²

6. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Tarikat Dersi Verme Usûlü

Kendisinin sağ tarafı, ders almaya tâlip olan kişinin ise sol tarafı kibleye gelecek şekilde abdestli olarak, karşılıklı diz dize otururlar. Şeyh Hazretleri tâlibin iki elini kendi avuçları içine alarak sol eli en altta, sağ eli en üstte olacak şekilde tutarak mubâyaa âyetini (Fetih, 48/10) okurdu. Tâlibe seslenerek: *“ Ey tâlip, kalbin sol memenin iki parmak altında yumurta şeklinde bir et parçası olup, o et parçasını içine alan manevî bir ayna mesâbesinde bir kalb-i hakîkî vardır. Nefsin iki kaşının arasındadır. Gözlerini kalbine odakla, dilini damağına yapıştır ve Allâh Allâh de!”* diyerek işâret parmağıyla diğer latîfelerin yerlerini tâlibe gösterir, birkaç dakîka murâkabe eder ve tâlibe feyz ilkâ ederdi. Daha sonra tevbenin gerekliliğini izâh ederek tâlibe tevbe telkîn ederek şu tevbeyi tekrarlatırdı: *“Bismillâh irrâhmân irrâhîm. Estağfirullâh, Estağfirullâh, Estağfirullâh el- Azîm el-Kerîm ellezî Lâ ilâhe illâ hû el-Hayye'l-Kayyûm ve etûbu ileyh ve nes'elühü't- Teobete ve'l-mağfirete ve'l-hidâyete lenâ. İnnehû hüve't- Tevâbu'r-Rahîm. İlâhî Yâ Rabbî, İlâhî Yâ Rabbî, İlâhî Yâ Rabbî! Eğer benim elimden, dilimden, gözümünden ve sâir cemûi âzâlarımızdan, hadd-i bulûğumuzdan bu âna gelinceye kadar kelime-i küfür, hatâ, şirk, gâlel (kin), isyan her ne ki bizden sâdır olduysa, biz onların cümlesinden tevbe ettik, pişman olduk, bir dahi işlememesine azm-ü cezm-ü kasdeyledik. Peygamberlerin evveli Hazreti Âdem (a.s.) âhiri iki cihân serveri Hazreti Muhammed Mustafâ (s.a.v.) Efendimiz Hazretlerine ve bu ikisinin arasında ne kadar peygamber geldi, geçti ve senin cânibinden her ne getirdiler ise onların hepsi haktır ve gerçektir. Ben onların cümlesine inandım ve îmân getirdim. Dilim ile ikrâr, kalbim ile tasdik ettim. Âmentü billâhi ve bimâ câe min indillâh âlâ murâdillâhi mücmelen ve mufassalâ. Âmentü bi Rasûlillâh ve bimâ câe min indi Rasûlillâhi mücmelen ve mufassalâ. Âmentü bimâ emeraniyellâhu Teâlâ bilî ventehaytü ammâ nehâniyellâhu Teâlâ anhu. Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihî ve şerrihî minellâhi Teâlâ ve'l-ba'sü*

⁶² Hüdâyî, Risâle, vr.8; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.115.

ba'de'l-mevti hakkun. Eşhedü en Lâilâhe illallâh. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Rasûlühû. (Kelime-i şehâdet 3 defâ)"

"Allâhümme innâ üceddidü dînî ve îmânî ve nikâhî tecdîden bi kavli Lâilâhe illellâh Muhammedün Rasûlullâh (3 defâ). Zevvectü zevcetî iyyâye." (Allâhum! "Lâ ilâhe illellâh Muhammedün Rasûlullâh" kelime-i tevhîdiyle dînimi îmânımı ve nikâhımı tazeliyorum. Zevcemle olan nikâhımı da yeniden tazeledim.)"

Daha sonra Hacı Ömer Hüdâyî Baba ders tarif ettiği mürîdine gece yarısında kalkarak sünnet üzere abdest alıp 12 rek'at teheccüd namazı kılmasını, daha sonra kibleye müteveccih oturup bir Fâtiha üç ihlâs-ı şerîf ve üç salevât-ı şerîfe okuyarak Peygamber Efendimiz (s.a.v)'den başlayarak silsile-i meşâyihun rûhâniyyetine bağışlamasını ve on beş dakîka kendisini râbîta etmesini tavsiye ederdi. Sonrasında 100 adet istiğfâr, 100 salevât-ı şerîfe, 300 kelime-i tevhîd çektikten sonra tekrardan bir Fâtiha üç ihlâs-ı şerîf okuyup aynen silsile-i meşâyihun rûhâniyyetine bağışlayarak virdini tamamlamasını telkîn ederdi. Bunun akabinde sâlike velevki abdesti olmasa, hatta cünüp olsa dahî hiçbir zaman zikrullâhtan hâli olmamasını, gece gündüz sürekli Allâh Teâlâ'yı zikretmesini, rüyâlarını kimseye anlatmamasını, dâimâ sâlihlerle oturup kalkmasını, kimsenin işine karışmamasını, insanların gizli hallerini araştırmamasını, dâimâ nefesine muhâlefet etmesini ve Hakk Teâlâ (c.c.) Hazretleri'nin rızâsını kazanmak için gayret etmesini, helâl kazanç sağlamasını tavsiye ederdi. Kimseyi incitmemesini, dosdoğru olmasını, komşuya iyi davranmasını, kimsenin malına ve ırzına hâlel getirecek fiillerde bulunmamasını, çok sabırlı olmasını, Allâh dostlarının rûhâniyyetinden istimdâd etmesini, dâimâ ruhlarına okumasını, namazlarını vaktinde edâ etmesini telkîn ederdi. "Evlâdım bizi unutma, biz de seni unutmayız. Allâh Teâlâ (c.c.) yardımcın Pîrimiz Abdülkâdir Geylânî Hazretleri destgîrin olsun" diye duâ ederdi.⁶³

SONUÇ

Kâdiriyye Tarîkatı İslâm tarihinde kurumsal olarak vücut bulan ilk tarîkat olarak bilinmektedir. Kurucusu olan Abdülkâdir Geylânî Hazretleri tasavvuf tarihinde pek az insana nasip olacak bir şöhretin sahibidir. Tasavvufî yaşantısında

⁶³ Hüdâyî, Risâle, vr.9; Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, s.118-121.

ve fikirlerinde şerâat ve tarîkatı mezceden gerek mü'min ve muvahhidlerin ve gerekse gayr-i müslim tebaaların birçoğunun beğenisini kazanmış, yaşadığı dönemde yüzlerce Hristiyan, Yahûdi ve Mecûsînin hidâyet bularak İslâm Dini ile müşerref olmalarına vesîle olmuştur.

Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin yaşadığı dönemde ve vefâtından sonra gerek kendi aile efrâdı gerekse yetiştirdiği dervişleri vâsıtasıyla Kâdiriyye Tarîkatı başta Irak olmak üzere zamanla bütün dünyaya yayılmıştır. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın silsilesinde yer aldığı Kâdiriyye Tarîkatı Hâlisiyye Şubesinin kurucusu olan Abdurrahmân Hâlis Talebânî Hazretleri Kâdirîliğin yayılmasında büyük emekleri olan mürşidlerden birisidir. Tarîkatta yapmış olduğu büyük hizmet ve yeniliklerden dolayı Hâlisiyye Şubesinin kol pîri ünvanını almıştır. Kerkük'ün en meşhur şairleri arasında sayılmaktadır. Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere üç dilde şiir yazmıştır. Arapça şiirleri pek az olmakla beraber üslûb ve eda bakımından tanınmış şâir Fuzûlî'nin Arapça şiirleri ile aynı seviyede görülmektedir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Hacı Ömer Hüdâyî Baba Hazretleri ise Geylânî Hazretlerinin yaktığı bu nurlu meş'aleyi, Abdurrahmân Hâlis Talebânî ve Urfalı Dede Osman Avnî Baba yoluyla alıp Anadolumuzda parlatan meşâyihandır. İlmî ve manevî sahada kemâlâta ermiş büyük bir mürşiddir. İlk intisâbını nakşî şeyhlerden Ömer Hüdâyî Baba Nûrânî Efendiye yapan şeyhimiz intisab serüvenini Urfa'lı Kâdiriyye-i Hâlisiyye mürşidi Dede Osman Avnî Baba'da tamamlamıştır.

Ömer Hüdâyî Baba gerek ilmî yönden gerekse manevî yönden kâmil bir mürşid olup binlerce mürîdân ve onlarca halife yetiştirmiş bir zâttir. Yetiştirmiş olduğu halifeleri günümüzde Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelerde irşâd faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Ömer Hüdâyî Baba ve silsilesinde yer aldığı Kâdiriyye-i Hâlisiyye mürşidleri daha çok manevî yaşantıya önem verdikleri için sırrî bir tavır takınmayı daha çok benimsemişlerdir. Bu sebeple fazlaca tanınmamış olmaları normaldir. Çalışmamız onları tanıma ve tanıtma açısından önem arz etmektedir.

Son olarak Hz. Şeyhin hikmetli sözlerinden bazılarını burada zikretmek isteriz: "Benim sâdık mürîdim herhangi bir darlık ve sıkıntıya düşer de o sıkıntidan

kurtulmak için bizden himmet istemezse bir yüzü kara olsun! Şayet himmet ister de yardımına yetişemezsek bizim iki yüzümüz kara olsun!”

“ Biz hayâtımızda kınındaki kılıç gibiyiz. Vefâtımızdan sonra kınından çıkmış kılıç gibi oluruz.”

“ Bizim vefâtımızdan sonra manevî tasarrufumuz beş yüz yıl devâm edecektir.”⁶⁴

Kaynakça

el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed. *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs ammâ 'şteherâ mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, 4. bs., Beyrut: el-Müessesetü'r-Risâle, 1405.

Albayrak, Mehmet, *Halisa ve Seçkinleri*, Basılmamış Kitap.

Aydoğmuş, Günerkan. *Harput Kültüründe Din Alimleri*, Elazığ: Elazığ Valiliği Eğitim, Sanat, Kültür, Araştırma, Tanıtma ve Hizmet Vakfı (ELESKAV) Yayınları, Çağ Ofsat Matbaacılık, 1998.

Ayten, Yunus, “Ziyâüddîn-i Abdurrahmân-ı Hâlis Talebânî”, *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, İstanbul: Şûle Yayınları, 1996, c. 9.

_____ “Hacı Ömer Hüdâî Baba Köğengî”, *SGAD.*, İstanbul: Şûle Yayınları, 1996, c. 9.

Azamat, Nihat, “Kadirîyye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, XXIV.

Çelik, İsa, *Kâdirîyye Tarîkatı Halisiyye Şubesinin Kurucusu Şeyh Abdurrahman Hâlis Kerkükî* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2008.

Eraydın, Selçuk , *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 6.bs., İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001.

⁶⁴ Albayrak, *Halisa ve Seçkinleri*, s.21.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, 2.bs., İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1983.

_____, (1970) Hâlisiyye, *Türk Ansiklopedisi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, XVIII.

Hilmî, Muharrem, *Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Özgeçmişi, Menkîbeleri ve Tarîkat Yöntemi*, ts. vr. 1 (çev. Süleyman Ateş: *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2007.

Hüdâyî, Hacı Ömer, *Dîvân*, t.s., çev. Süleyman Ateş: *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2007.

_____ Risâle, t.s., (çev. Süleyman Ateş: *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2007.

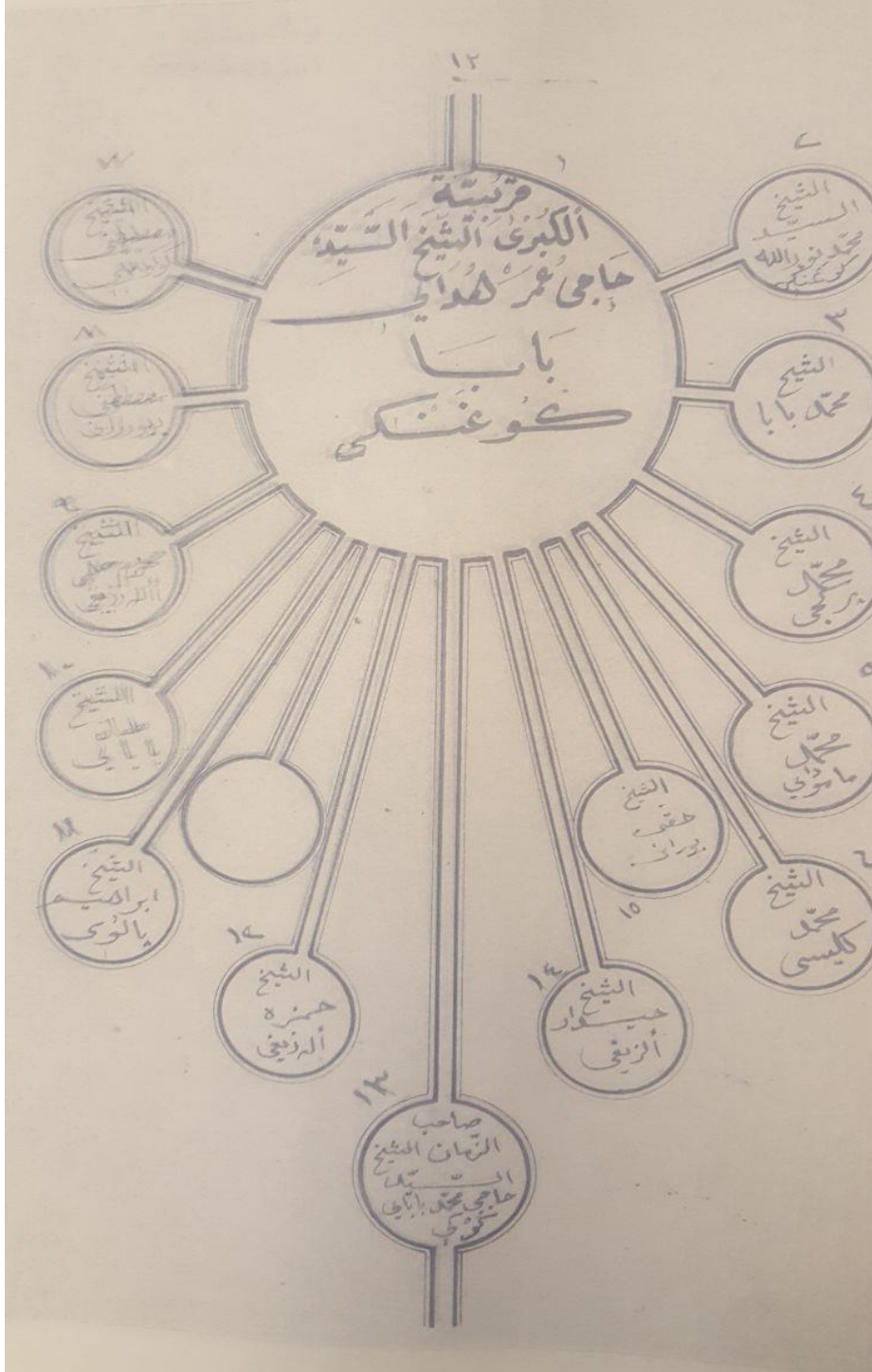
Özgür, Hafız Mustafa, *Kadirî Yolu: Gerçekte Yaşayanlar ve Yaşatanlar*, İstanbul: Emir Matbaacılık, 2007.

_____, *Kadirî Yolu: Gerçekte Yaşayanlar ve Yaşatanlar*, Bursa: Emin Yayınları, 2015.

Tanrıkulu, Ebubekir, *Altın Silsile ve Hak Tarîkatlar*, Ankara: Semih Ofset ve Matbaacılık, 2016.

Vicdanî, Muhammed Sadık *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye: Tarîkatler ve Silsileleri, Melâmiyye, Kâdiriyye, Halvetiyye, Sûfî ve Tasavvuf*, haz. İrfan Gündüz, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1995.

EKLER

Hacı Ömer Hüdâyi Babanın Halîfelerini Gösteren Şema⁶⁵